

Az Európai Unió Afrika-politikája és Magyarország szerepe

Írta: Balázs Judit

A VILÁG centrum-perifériára tagozódása hosszú évszázadokra tekint vissza. A fejlődési szakadék szélesedése azonban fokozatosan felgyorsult, majd a 20. század második felében, a 21. század küszöbét átlépve drámai méreteket öltött. Ez a folyamat – talán túlzás nélkül állítható – leg súlyosabban Afrikát, azon belül is a szubszaharai térséget érintette.

Messzemenően nem váltak be azok az előrejelzések, eufórikus elképzelések, melyek az 1960-as évek dekolonizációs folyamatához, vagyis Afrika évtizedhez kötődtek. Jóllehet a gyarmati iga lerázása elvben megnyitotta az utat az önálló nemzeti fejlődés előtt, ehelyett azonban a következő évtizedek hanyatlást hoztak a kontinens szinte egészére. Az 1980–1990-es évekre Afrika legtöbb országa jó néhány makromutató tekintetében lényegesen rosszabb képet mutatott, mint a gyarmati időszakban.

Az 1973-as első olajválságot követően, a korábban (tévesen) homogénnek hitt harmadik világban is megindult a differenciálódás, és ez alól Afrika sem volt kivétel. A kontinens jó része a harmadik világ negyedik világává vált. Jóllehet a dekolonizációs időszak első évtizedében még mutatkozott némi gazdasági előrehaladás, ez azonban a következő évtizedekre megállt, sőt, visszaesett. Az okokat keresve kitűnik, hogy a világgazdasági feltételek megkegyesedtek, az afrikai mezőgazdasági exportcikkék árai tartósan alacsonynak bizonyultak, sőt, folyamatosan estek, a műanyagok „feltalálása” átmenetileg csökkentette a keresletet a természetes alapanyagok (pamut, gyapjú, stb.) iránt, a miniatürizálás szintén csökkentette az alapanyagok iránti keresletet jó néhány olyan területen, ahol éppen az afrikai országok voltak érdekelték.

Míndezek a folyamatok nagymértékben befolyásolták Afrikában az általános gazdasági helyzet romlását. A tanulmány a későbbiekben adatsorokat közöl a gazdaság alakulásáról. Ennek tükrében esetenként javulás mutatkozik néhány kiválasztott ország és a kontinens egészére vonatkozóan. Az aggregált számok mögött azonban az egyenlőtlen újraelosztás problémája húzódik meg, ami hatalmas néptömegek nyomorát állandósítja.

Az objektív gazdasági tényezők megváltozásán túlmenően a korábban még működő segélyezési rendszer megváltoztatása, a Nemzetközi Valutaalap (IMF) strukturális illeszkedési politikájához történő kötése következtében az afrikai országok társadalmi-gazdasági fejlődése megakadt és az országok világgazdasági szerepe tovább erodálódott.

Az 1980-as években a Világbank, az IMF és az Egyesült Államok a segélyeket az afrikai országok esetében szigorú strukturális alkalmazkodási programhoz kötötte, ami egyebek mellett a költségvetési kiadások merev csökkentését is magába foglalta.¹ Ebben az időszakban a fejlett világ a korábbi kötelezettségvállalásától eltérően a GDP 0.7%-a helyett mindössze 0.2%-ot nyújtott a fejlődő világ számára.² Jóllehet, ennek mintegy 50%-a Afrikába irányult ez azonban messzemenően nem elegendő a gondok enyhítésére, a szegénység felszámolása érdekében tett hathatós lépések megvalósítására. A hatékony segélyezési politika nemcsak a fejlődő országok érdeke, hanem kölcsönösségen nyugszik. Ugyanis a fejlett országok szempontjából is

Fotó: Huber Péter

fontos, hogy segítsék a fejletlen társadalmak demokratizálódását, gazdasági felzárkóztatását, a konfliktusok megelőzését és a terrorizmus elleni hathatós védekezést. A segélyezési politika ellenére napjaink gyakorlata az igazságtalan nemzetközi újraelosztás révén erőforrás kivonásként jelentkezik. Willy Brandt német kancellár nagyon találóan fogalmazott: „a jelenlegi világrend úgy működik, mintha a beteg adna vért az egészségesnek.”

A dekolonizácót követő időszakban jelentősen megnőtt a szocialista tábor segélynyújtási tevékenysége, ami a műszaki szakember gárda működésétől kezdve ösztöndíjasok fogadásáig terjedő széles skálát foglalt magába. Természetesen nem feledkezhetünk el a fegyverszállításokról sem, hiszen az is nagyon lényeges elemét képezte a „segélynyújtásnak”. Mindezek mögött jórészt politikai megfontolások álltak, hiszen a két szuperhatalom szembenállásának időszakában a hivatalos ideológia szerint a két világrendszer harca a harmadik világban dőlhetett volna el. A Szovjetunió és a szocialista országok esetében ezt ideológiailag egyszerűbb volt közvetíteni, hiszen nem tartoztak a korábbi gyarmatosító hatalmak sorába, így Afrikában „szalonképesnek” számítottak. Ugyanez vonatkozott az Egyesült Államokra is, így nem véletlen, hogy mindkét nagyhatalom diktátorokat segített hatalomra, hiszen sokkal egyszerűbbnek látszott egy egyeduralkodót támogatni, mind több párt között „egyensúlyozni”.

Magyarország komoly részt vállalt a fejlesztési együttműködés megvalósításában. Így a brit TESCO-n keresztül műszaki-szakértői tevékenységet folytatott, de nagyon jelentősnek mondható a hazánkban tanuló, doktoráló hallgatók száma is. Ugyanakkor a felhasználható pénzügyi segélyek mértéke meglehetősen behatárolt volt, hiszen ekkor Magyarország még nem rendelkezett nemzeti konvertibilis fizetőeszközzel.

A külföldi tőkebefektetések célterületei között Afrika³ napjainkban kevésbé vonzó kontinens. Mindez nem véletlen, hiszen ellentétben az afrikai gazdaságokkal a kelet-ázsiai országok a megváltozott körülmények és érdekek szempontjából lényegesen kedvezőbb helyzetben vannak. Afrikában a munkaerő zömét túlnyomórészt képzetlen tömegek alkotják, ugyanakkor a gazdaság és társadalom duális szerkezete folytán a nagy arányú migráció miatt a munkaerő kevésbé megbízható, valamint a belső területek fejletlen infrastruktúrája nemigen felel meg a transznacionális társaságok üzletpolitikája által megkövetelt feltételeknek. És akkor még nem is említettük az afrikai országok közötti háborús konfliktusok, polgárháborúk, államcsínyek, törzsi és vallási villongások sokaságát. A bizonytalanságot még növeli az egyes országok által ad hoc jelleggel alkalmazott államosítás, ez alól pedig nem egy esetben külföldi cégek sem mentesültek.

Az Afrikába irányuló közvetlen tőkebefektetések az elmúlt években 36 milliárd dolláros szinten stagnálnak, ami nagyon alacsonynak tekinthető.⁴ Ezen általános trend alól a magyar külgazdasági stratégia sem jelentett kivételt. A külügyminisztérium fejlesztési együttműködésében szereplő 16 ország között mindössze egy afrikai állam, Etiópia található. A magyar külpolitika a fejlesztési együttműködés szempontjából elsősorban a Balkánra, valamint Közép-Ázsiára és Indokínára összpontosít. Az Afrika iránti érdeklődés drasztikus csökkenését egyébként jól mutatja, hogy Magyarország jelenleg mindössze három szubszaharai államban tart fenn külképviseletet, ezzel szemben az 1970–1980-as években – igaz, a kor ideológiailag megalapozott elvárásait követve – tíz fekete-afrikai országban működött magyar nagykövetség. A külkereskedelemben pedig Afrika – beleértve a Maghreb térséget is – akkora szeletet foglalt el, mint egy kisebb uniós tagállam.

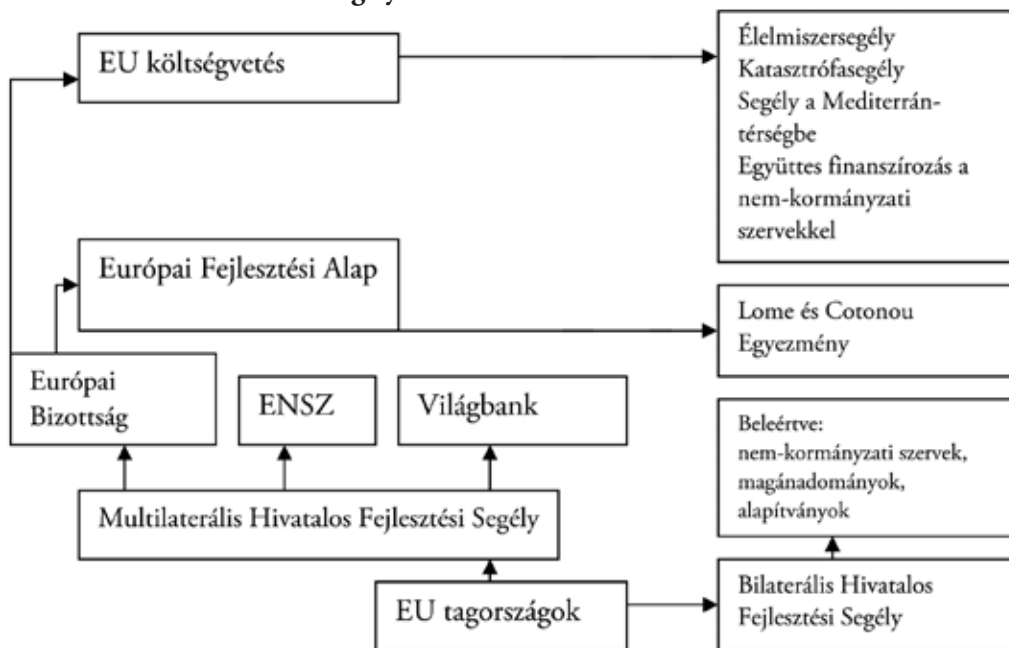
Az ENSZ ún. millenniumi fejlesztési célok keretében tett vállalásaiknak egyelőre csak négy gazdag uniós tagország (Hollandia, Luxemburg, Dánia,

Svédország) tesz eleget. További hat állam ígérte, hogy legalább 2015-re megfelel majd az elvárásoknak. Közösségi szinten évi mintegy 30 milliárd euró hiányzik a fejlesztési büdzséből. Miközben senki nem vitatja a kötelezettségvállalás szükségességét, a szegényebb új tagállamok szerint mégsem méltányos az, hogy ugyanannyit várnak el tőlük, mint a tehetősebbektől. Ily módon Magyarország számára is megkerülhetetlen nemzetközi fejlesztési célterületté vált a fekete kontinens. Hazánk minél jobban előrehalad az uniós felzárkózásban, annál nagyobb mértékben kell szerepet vállalnia az EU fejlesztési projektjeiben. Ez a trend odáig vezethet, hogy Magyarországtól legalább olyan nagyságrendű hozzájárulást várnak a közösség Afrika-programjaihoz, mint a fejlett tőkés országoktól, 2007 júniusában az Európai Unió és az Afrikai Unió közötti tanácskozáson az a döntés született, hogy az új EU tagállamok – köztük Magyarország – 2010-re a nemzeti összjövedelem (GNI) 0,17, míg 2015-re 0,33%-ának előteremtésére törekednek.⁵ A régi tizenötöknél öt év múlva 0,56, tíz év múlva 0,7% ez a célkitűzés. E kiadások a tagállami költségvetéseket terhelik. Ugyanakkor Brüsszel közös politikát is kidolgoz a fejlesztési pénzek növelése érdekében.⁶ Önkéntes alapon akár már 2008 augusztustól egy euróval (mintegy 250 forinttal) többet fizethet a repülőjegyéért minden európai utas. Ezt az összeget az afrikai gyerekek oltására, vagy tiszta ivóvíz előteremtésére fordítják. Az elképzelést még az EU pénzügyminiszteri tanácsának (Ecofin), illetve az uniós csúcscrtekezletnek is jóvá kell hagynia. Előzetes becslések szerint ezen önkéntes adomány évente több mint félmilliárd eurót teremthet elő.

A meglévő gyakorlattal szemben a nemzetközi fejlesztési együttműködés, mely magába foglalja a hivatalos fejlesztési támogatást, (Official Development Assistance – ODA) és a hivatalos segílyt (Official Aid – OA), helyet kell kapjon a fejlett demokratikus országok értékrendjében, politikai gondolkodásában. A donorok motivációját alapvetően három kategóriába lehet sorolni: humanitárius-erkölcsi, gazdasági, politikai-biztonsági.

A jelenlegi gyakorlatot a következő folyamatábra érzékelteti.

A segílyezési rendszer működése

Fornás: Helen O'Neil: *The MDGs and the three Cs*. In: *Nemzetközi fejlesztési együttműködés a 21. században*. ENSZ Akadémia 2004/2005. 87. old. Továbbá a szerző kiegészítései.

A következő számsorok az afrikai kontinens, illetve néhány kiválasztott ország gazdasági és demográfiai mutatóit foglalják össze.

1. táblázat

A nemzeti jövedelem átlagos évi növekedési rátái										
Év Régió	1970-1980	1970-1989	1980-1985	1980-1989	1992-2000	1992-2005	1995-2000	1995-2005	2000-2005	2006
Kelet-Afrika	2.8	2.6	1.2	2.6	3.7	3.5	3.5	3.4	3.7	5.9
Közép Afrika	2.3	2.7	5.0	3.2	2.9	3.8	3.1	4.3	6.4	7.0
Észak-Afrika	7.1	4.5	2.5	2.6	3.4	3.9	3.9	4.3	5.1	6.0
Dél-Afrika	3.2	2.6	1.3	1.6	2.8	3.1	2.6	3.3	4.0	3.5
Nyugat-Afrika	3.9	2.1	0.0	2.0	3.2	3.9	3.5	4.2	5.4	5.0

UNCTAD Handbook of Statistics. Reports

2. táblázat

A nemzeti jövedelem átlagos évi növekedési rátái										
Év Kontines/ Ország	1970-1980	1970-1989	1980-1985	1980-1989	1992-2000	1992-2005	1995-2000	1995-2005	2000-2005	2006
Afrika	4.5	3.2	1.8	2.3	3.2	3.7	3.4	3.9	4.9	5.3
Algéria	6.7	5.0	5.1	2.9	2.5	3.3	3.2	3.9	5.1	2.7
Dél-Afrika	3.1	2.5	1.1	1.4	2.7	3.0	2.5	3.1	3.9	3.4
Egyiptom	7.1	7.9	9.4	7.3	4.9	4.6	5.0	4.5	4.5	6.7
Kenya	5.1	4.6	2.7	4.3	2.5	2.6	2.1	2.6	3.5	5.4
Libia	9.1	2.7	-3.0	-1.1	1.0	2.4	1.2	3.1	6.3	5.0
Mozambik	5.0	1.7	-6.5	-0.9	7.6	7.9	8.7	8.3	8.4	8.5
Szomália	3.5	2.3	0.4	1.2	-1.6	0.8	1.8	2.6	2.8	2.4
Tanzania	3.6	2.5	0.8	2.4	3.5	4.8	4.0	5.5	6.9	5.9
Uganda	-1.5	0.1	2.7	3.1	7.6	6.7	6.7	6.1	5.8	5.2

UNCTAD Handbook of Statistics. Reports

A számsorok a kontinens lassú gazdasági ébredésére engednek következtetni. Jóllehet Afrika Szaharától délre eső régiójának gazdasági bővülési üteme az elmúlt években már folyamatosan növekedett, sőt, már 5% fölötti eredményt produkált, tíz emberből négy még mindig napi egy dollárból kénytelen boldogulni. Az előrejelzések szerint a kontinensre irányuló befektetési hajlam folyamatosan növekszik, ezt mégis csak az ásványkincsekkel rendelkező országok „élvezhetik” (Afrika e térségében azonban 18 állam egyáltalán nem birtokol semmilyen természeti kincset).

Ha figyelmesen megnézzük az adatokat, kitűnik, hogy a gazdaságok teljesítménye rendkívül hullámzó képet mutat, ami következtelen és nem kellőképpen átgondolt gazdaságpolitikára, valamint a külső, világgazdasági körülmények nagymértékű befolyásoló hatására enged következtetni.

Jóllehet, a fejlett világból érkező segélyek tetemes része Afrikába irányul, ezek a források csökkenő tendenciát és hatékonyságot mutatnak. Az okokat többek között abban kell keresnünk, hogy nagymértékben megnőtt a kontinenst elhagyók száma, és ezzel a gazdasági progressziót a migráció elharapózásának veszélye is hátráltatja. Sokan nem sajnálják az akár 3400 dollárra rúgó költséget egy, a Szaharát is átszelő, gerilláktól és karavánokat fosztogató bandáktól hemzsegő út megtételére. Évente 65–80000, többnyire a polgárháború sújtotta országokból érkező szerencselovag veszi a

sátorfáját Spanyolország (a marokkói Ceuta és Melilla enklávéi), Olaszország (Lampedusa), a Kanári-szigetek és Málta felé, egy biztonságosabb egzisztenciával kecsegtető jövő érdekében. A politikai menekülteken kívül az agyelszívás okozza a legnagyobb kárt az egyes országok gazdasági-társadalmi életében, habár a hazautalt keresetek jelentősége megkérdőjelezhetetlen az otthon maradtak szempontjából. A hazaküldött pénzüsszegek (Lesotho éves GDP-jének közel 40%-a származik ebből a forrásból, s Mozambik és Szváziföld költségvetését is e források tartják a „víz felett”), valamint a Nyugaton megtapasztalt hasznos eszmék magjainak elvetése ellenére Afrikát inkább hátrányosan érinti a kivándorlás. Az UNCTAD becslése szerint egy felsőfokú végzettséggel rendelkező személy elvesztése közvetve akár 184000 dollár kárt is okozhat az érintett ország gazdaságának, nem beszélve a középosztályra és ezáltal a civil szférára gyakorolt végzetes hatásairól. Jól tudott ugyanis, hogy a vezető réteg nélkül maradt társadalmak jövője nagyon kétséges. Vitathatóvá válik a nemzeti identitástudat kialakulása, hiányozni fog a belső társadalmi kohézió.

A velejéig erodálódott-korrumpált kormányok⁷ fegyverkereskedelemben betöltött sötét szerepe egy másik olyan lényeges tényező, amely a kontinensre érkező pénzsegélyek elapadásában közrejátszik. 1990 és 2005 között a kontinens 23 országában dúlt konfliktus, amelyek átlagosan 15%-kal csökkentették a gazdasági mutatókat, és okoztak 300 milliárd dolláros veszteséget. Ez az összeg megegyezik a fő donorállamok által a jelzett időszakban átutalt segélyekkel. A fegyverek Afrikába áramlását, majd kontinensen belüli eszkalációját olyan nagyszabású programok, mint a Nairobi Protokoll, vagy az ECOWAS hivatottak meggátolni.

3. táblázat

Demográfiai mutatók										
Év Afrika	1952	1957	1962	1967	1972	1977	1982	1987	1997	2007
Csecsemőhalálozás 5 évre vetítve	180	167	155	144	132	122	112	106	102	98
Születéskor várható élettartam	38.34	40.44	42.57	44.63	46.69	48.64	50.25	51.49	49.87	49.93
Nettó migráció 1000 lakosra 5 éves időszak	-0.48	-0.52	-1.01	-0.55	-1.02	-0.39	-0.35	-0.60	-0.37	-0.51
Természetes növe- kedési ráta 1000 lakosra vetítve	23.02	24.56	26.17	27.00	28.27	29.15	29.65	28.94	26.95	24.00*
A lakosság növeke- dési rátája	2.23	2.37	2.48	2.61	2.69	2.83	2.89	2.80	2.61	2.45*
Halálozási arány	51.16	50.65	50.33	49.84	49.39	49.14	48.20	46.89	44.67	43.12

*2002 évi adat

UNCTAD Handbook of Statistics. Reports

A demográfiai mutatók javulásra engednek következtetni, ugyanakkor az AIDS, az ebola rendkívül gyors elharapódzása katasztrofális jövőt vetít elénk. Ha figyelembe vesszük a szervezett bűnözés rendkívüli fejlődését, a kép különösen aggasztó lehet, ugyanis egyre nagyobb szerepet kap a prostitúció exportja. A célországok természetesen Európában találhatóak. Becslések szerint az Olaszországban dolgozó szexmunkások 60%-a Afrikából származik.

A magyar Afrika politika feladatai

A magyar fejlesztési-együttműködési politika kialakításakor a korábbi időszaktól eltérő szempontokat kell(ene) figyelembe venni.

Mi változott a rendszerváltás előtti évekhez képest?

- A rendszerváltás előtti időszakban kiemelkedő szerepet játszott az Afrikából jövő fiatal ösztöndíjasok képzése.⁸ Ezt a területet a jövőben sem szabadna elhanyagolni.⁹
- A pénzügyi segítségnyújtást már nem korlátozza a konvertibilis valuta hiánya.
- A rendszerváltással megszűnt, vagy legalábbis megváltozott a magyar szakemberek „komparatív előnye” a nyugatról származó szakemberekkel szemben.
- A tapasztalatok azt mutatják, hogy megváltozott az Afrikába kiküldetést vállaló szakemberek képzettségi szintje. Az európai uniós tagságunkból adódóan megnyíltak a külföldi (nyugati) munkavállalási lehetőségek, melyek a legtöbb esetben lényegesen előnyösebbnek bizonyulnak, mint a nem egészen veszélytelen afrikai állások. Elég a nem könnyen elviselhető klímára, az ellátási nehézségekre és nem utolsósorban a betegségekre, a fertőzésveszélyre gondolni.¹⁰
- Az említett megváltozott képzettségi szint negatív irányú elmozdulást jelent, és ez nem utolsósorban a magyar oktatási színvonal leromlásában keresendő.

Fotó: Huber Péter

- Célzottan kell „keresni” a megfelelő szakembereket, akik vállalkoznak külföldi munkavégzésre. Afrika esetében azonban gondot jelent, hogy a legkevésbé fejlett országokban a hiány elsősorban orvosokban, gyógyszerészekben mutatkozik, pontosan azon a területen, ahol Magyarország is gondokkal küzd. Nagy a kereslet vízügyi szakemberekben, tanároknak. Itt azonban az igényeket jobban ki tudjuk elégíteni.
- A fejlesztési-együttműködési politika kialakításában azonban a fenti feladatokon túlmenően általános célkitűzéseket is meg kell valósítani. Így a szegénység felszámolása, az általános gazdasági növekedés, az oktatás színvonalának emelése mellett általános humanitárius, demokratizálódást elősegítő, szabadságjogok védelemét biztosító feladatok megvalósítása is fontos helyet kell, hogy kapjon.
- Bármilyen propaganda, vagy szólamhadjárat azonban nem ér fel egy jól értelmezett segélyezési politika megvalósításával. A fenti szempontok figyelembevételével realizált politika tudja igazán az országimázst, Magyarország világpolitikai megítélését pozitívan befolyásolni.

Afrika világgazdasági helyének és szerepének helyreállításában, a kontinens fejlődésének beindításában közös a felelőssége a fejlett világgal együtt az afrikai vezetőknek is. Ennek megfelelően a kezdeményezés afrikai részről sem maradt el. Millennium Partnership for the African Recovery Programme címen csatlakoztak az ENSZ Millenniumi Nyilatkozathoz.

Az Egyesült Nemzetek Afrika Bizottsága Compact for Africa's Recovery címen jelentős szerepet vállalt a feladatok előkészítésében, szervezésében. A testület tagjai ennek kapcsán áttekintették a megoldásra váró feladatokat és megállapították, hogy az eddigiek alapján nehezen képzelhető el a 2015-re tervezett célok megvalósítása. Annál is inkább, mert ehhez a kontinens egészségének legalább 7%-os évi növekedést kellene produkálnia, azaz lényegesen jobb teljesítményt, mint amit a jelenlegi eredmények alapján várni lehet. Mindezek ellen szól a segélyek és fejlesztési finanszírozások nem kielégítő mértéke, de még a meglévő források kihasználása, hatékonysága sem megfelelő.

Nagyon nehéz feladat megfelelő „receptet” adni Afrika gondjainak enyhítésére. Minden bizonnyal a programok kidolgozásánál sokkal erőteljesebben kellene támaszkodni afrikai szakemberekre és az eddigienél is jobban figyelembe kell venni az országspecifikus adottságokat. Ezzel el lehetne kerülni, vagy legalább is mérsékelni azokat a negatív konzekvenciákat, melyek az országok „egységes” kezeléséből adódnak. Több alkalommal vetették fel az IMF szakembereinek, hogy a strukturális-illeszkedési politika kialakításánál ugyanazt az „indigót” használták, figyelmen kívül hagyva az adott ország lehetőségeit és korlátait. A Nemzetközi Fejlesztési Célkitűzés címen ismertté vált feladatsor megvalósításához, a nyomorban élők számának felére csökkentéséhez a jelenlegi összegeken felül évi 10 milliárd dollár, pótlólagos forrásbevonásra lenne szükség.

„Az amerikai kormányzat századunk első évtizedének végig 15 milliárd dollárt ad az AIDS, a tuberkulózis és a malária megfékezésére. Nyolc afrikai és nem-afrikai országot választottak ki, melyeknek egyaránt 50%-kal megnövelt segélyprogramot biztosítanak, amennyiben nyugati típusú demokratikus rendszerre térnek át, tiszteletbe tartják az emberi jogokat és a szabad piac elveit.”

A fentiekben természetesen az amerikai érdekek tükröződnek. Hiszen a szabad piaci elvek alapján történő kereskedelem természetesen az erősebb partnernek biztosít előnyöket. Másrészről a nyugati mércével mért demokratikus rendszereknek minősített társadalmi-gazdasági formációk elsősorban a „formális demokrácia” kritériumait tekintik mérvadónak, azaz a plurális

demokráciát, a többpárti rendszert. Afrikában azonban nem a szociális rétegek, vagy az eszmei közösség talaján szerveződnek a pártok, hanem a törzsi hovatartozás alapján, így a politikai csoportok közötti konfliktusok rendre törzsi összetűzésekbe torkollanak. Minderre számos példa volt – legtragikusabb következményüként álljon itt Kenya esete – még a közelmúlt eseményei során is.

Az amerikai érdekek teljesen nyilvánvalóak, hiszen az afrikai olajtermelők az USA olaj- és rövidesen földgázellátásának majd' 25%-át adják. Nigéria és Angola a fő ellátók, de sok kisebb, bizonytalan belső helyzetű ország is csatlakozik hozzájuk. Nagy gond az erőforrásokban gazdag országok belső instabilitása. Az eddigi jelek azonban nem a kontinens stabilizálódása, hanem éppen ellenkezőleg, az instabilitás irányába mutatnak, mindezt az elmúlt hónapok élelmiszerár-robbanása és a pénzügyi világválság is erősíti.

Jegyzetek

- 1 Jó példa erre Tanzánia, ahol a függetlenség 1961-es kikiáltásakor még meglévő 85%-os írástudatlanság aránya 1985-re 9%-ra csökkent. A strukturális illeszkedési program beindítása után azonban az 1990-es évek közepére 36%-ra emelkedett újra az analfabétizmus. Nyerere tanzániai elnök szavait idézve: ... ha „a kormányt arra kényszerítik, hogy csökkentse a kiadásokat, legelőször az oktatási és egészségügyi kiadásokat kezdi lefaragni.”
- 2 Az egyes országok vállalt kötelezettségeinek teljesítései is igen eltérőek, példamutatóak a skandináv és a Benelux államok.
- 3 2002-ben a világ összes külföldi tőkeberuházásainak összege több mint 651 milliárd dollárt tett ki, ebből Afrikának mindössze 11 milliárd jutott. Egyedül Kína 52.7 milliárd dollárral részesült.
- 4 World Investment Directory: Africa, 2008
- 5 Budapest és Addisz-Abeba között egyébként 2007 június végén született megállapodás a kelet-afrikai ország adósságainak leírására. A 7,4 millió dolláros követelés 90%-át a magyar kormány elengedte, az etiópok ugyanakkor vállalták, hogy 10%-ot, azaz 740000 dollárt fejlesztési – az elképzelések szerint oktatási, egészségügyi – projektekre fordítanak. A konstrukció megfelel a nemzetközi donorgyakorlatnak, igaz Magyarország még messze van attól, hogy a nemzetközi fejlesztési pénzek 40–45%-át, az uniós trendeket követve, Afrikába irányítsa. A Magyar Külügyminisztérium illetékesei egy adatbázisba szeretnék összegyűjteni a korábban Afrikában dolgozott magyar szakemberek, illetve a Magyarországon tanult afrikai diákok elérhetőségeit. Kiindulópont lehet, hogy Etiópiában 70–90 fővel működik a Kádár-rendszer idején hazánkban tanult diákok egyesülete.
- 6 Kovács László adóügyi EU-biztos, az Európai Bizottság magyar tagjának nyilatkozata a Népszabadságnak. EU-gesztus az Afrika-napra? NOL • 2005. május 24.
- 7 Saját tapasztalatként tudom leírni, hogy néhány évvel ezelőtt Szváziföldről érkezett egy delegáció Magyarországra azzal a céllal, hogy barnaszén külszíni fejtésére alkalmas berendezést vásároljon hazánktól. E célra Világbanki hitelt szándékoztak felvenni és saját elmondásuk szerint, amennyiben megkapják a hitel összegét, annak fele automatikusan a királyi kincstárba vándorol
- 8 Kifejezetten örömet okozott az a tény, hogy számos korábbi ösztöndíjjal találkoztam Egyiptomban, akik Magyarországon végezték a tanulmányaikat, szereztek doktori fokozatot. Jelenleg is vannak egyetemi hallgatók, doktorandusok Egyiptomból, azonban nem államközi szerződés keretében, hanem saját költségen. Bár Egyiptommal idén januárban megújításra került az államközi szerződés, ami lehetőséget biztosít mindkét fél számára oktató és hallgató cserére.
- 9 Szakemberek körében nagy vitát váltott ki, hogy jó megoldás-e, amit az 1970–1980-as évek során alkalmaztunk, nevezetesen, hogy nagy számban képeztünk ki szakembereket, akik azután nem tértek vissza a hazájukban, hanem próbálták Nyugaton maradni. Ezzel valójában „intézményesítettük” az agyelszívást. Megoldásként vetettük fel, külföldi vendégtanárok közreműködésével nagy afrikai oktatási centrumok felállítását, és ezzel a jövő szakembereit „otthon” kiképezni.
- 10 Örök problémát jelent az állandó áramkimaradás és vízhiány. 2007 januárjában tévedésből kettévágták az Alexandria előtti tenger mélyén húzódó kábelköteget, ami az internet összeköttetést biztosította Afrika számára. Közel egy hétig az egész kontinens megbénult.